

DOSSIER DE PREMSA

Servei de premsa del CCCB: Irene Ruiz i Sesi Bergeret
933 064 123 · 660 631 315
premsa@cccb.org · <https://www.cccb.org/ca/serveis/premsa>
C/ Montalegre 5, 08001, Barcelona

ÍNDEX

01.- Presentació de Judit Carrera, directora del CCCB	3
02.- Introducció a l'exposició	4
03.- Textos de sala	8
04.- Activitats	26
05.- Participants a l'exposició	30
06.- Obres de nova creació	31
07.- Comissariat	33
08.- Catàleg	34
09.- Informació general	35
10.- Crèdits	36

Una producció de

CCCB Centre de Cultura
Contemporània
de Barcelona

Amb el suport de

El CCCB és un consorci de

Diputació
de Barcelona

Ajuntament
de Barcelona

Col·labora

01.- PRESENTACIÓ

Aquesta exposició convida a un viatge fascinant pel suburbi americà, un paisatge físic i mental que es va consolidar al cor de l'imperi després de la Segona Guerra Mundial. Aquest model universalment conegut i reconegut gràcies al cinema, la literatura o les sèries de televisió s'ha convertit en una de les icones culturals occidentals més importants de la segona meitat del segle xx.

Dècades després, tal com escriu Margaret Crawford en aquest mateix catàleg, si algun tret defineix avui els suburbis nord-americans és la seva diversitat. Lluny de l'homogeneïtat d'una forma urbana en sèrie pensada per a la classe mitjana blanca, el suburbi contemporani adopta múltiples formes i acull el *melting pot* tradicionalment associat al centre de la ciutat. Més de la meitat de la població dels Estats Units viu en uns espais suburbials que trenquen tòpics, difuminen el binomi urbà – rural i capgiren de manera radical els termes en què es planteja el debat sobre el present i el futur de la ciutat.

L'exposició ofereix una història cultural del suburbi que posa en diàleg la forma física de la ciutat amb els imaginaris que genera, en un recordatori que les ciutats són, també, espais de memòria, experiència viscuda i representació. *Subúrbia* mostra que les ciutats són llocs a la vegada tangibles i intangibles que estan carregats d'històries personals i col·lectives i que són per naturalesa espais contradictoris i ambivalents. La forma de la ciutat té implicacions polítiques, ecològiques i culturals de primer ordre i per això el CCCB destina tants esforços a pensar l'arquitectura, a endinsar-se a la ciutat des de la literatura o el cinema i a cultivar un urbanisme sensible que faci possible el viure junts.

Amb totes les seves diferències, els reptes de la ciutat dispersa nord-americana ressonen en la realitat europea d'avui, on més del 73% de la població viu en àrees urbanes que ja no són, només, les ciutats denses i compactes que van néixer dins les muralles, lluny dels entorns rurals. La dispersió, la *ciutat difusa*, tal com la va anomenar Francesco Indovina, és també un fenomen europeu. Avui, els reptes de les ciutats són majúsculs. El creixement urbà, la segregació i el racisme, les transformacions econòmiques i tecnològiques i, sobretot, la crisi climàtica exigeixen abandonar vells esquemes i rearmar intel·lectualment la ciutat. Anys després d'haver dedicat mostres monogràfiques a la ciutat europea, xinesa i africana, aquest és l'objectiu últim d'aquesta exposició amb la qual el CCCB busca eixamplar l'esclatxa des d'on tornar-se a enamorar de la ciutat.

Judit Carrera
Directora del CCCB

02.- INTRODUCCIÓ A L'EXPOSICIÓ

L'anomenat «somni americà» es pot resumir en una imatge mental que sembla fixada en el temps: una casa unifamiliar de propietat, envoltada de gespa, amb piscina al jardí del darrere i un parell de cotxes dormint al garatge. L'exposició [“Subúrbia. La construcció del somni americà”](#) recorre la història cultural d'aquest ideal de vida àmpliament difós a través de la literatura, la televisió, la publicitat o el cinema i analitza els aspectes més controvertits d'aquest model urbanístic que ha proliferat més enllà del territori nord-americà fins arribar a casa nostra.

El periodista [Philipp Engel](#) comissaria aquesta exposició que es podrà veure al CCCB del 20 de març al 8 de setembre de 2024. El darrer apartat de la mostra, que analitza aquest model en el context local, ha comptat amb l'assessorament del geògraf [Francesc Muñoz](#).

«Subúrbia. La construcció del somni americà» ens endinsa en l'imaginari de la casa familiar idíl·lica i mostra com s'ha venut i potenciat aquest estil de vida des de la ficció i la indústria de l'entreteniment. L'exposició es remunta als orígens dels barris residencials a principis del segle XIX, explica com es van desenvolupar massivament als anys 50 i repassa el context econòmic, polític i social que va fer possible la seva imparable expansió per tots els Estats Units.

Des dels anys 90, la majoria de la població nord-americana viu en aquesta massa d'urbanisme dispers que no ha deixat d'expandir-se fins i tot més enllà de les fronteres dels EUA. En un moment que cada cop són més nombroses les famílies que persegueixen la seva pròpia versió del somni en la perifèria de les ciutats, la mostra analitza les contradiccions d'un model urbanístic que va tenir com a raó de ser la segregació social, ètnica o de gènere. L'exposició també mostra l'impacte d'aquest model altament insostenible, basat en continus desplaçaments en automòbil, amb exemples d'urbanitzacions al voltant de Barcelona o Madrid.

A través d'abundant material històric, fotografies, pintures, audiovisuals, literatura, obres d'art o objectes quotidians, la mostra ens ubica en el paradís mental del model de barri residencial inspirat en la subúrbia americana i ens convida a repensar el valor de la ciutat i l'espai públic avui.

«Subúrbia. La construcció del somni americà» descodifica un paisatge, gairebé abstracte, que continua sent vigent en la cultura pop i ho fa a través de l'obra de destacats creadors que ens ajuden a contemplar de forma crítica el famós estil de vida americà. Així doncs presenta

treballs, d'entre d'altres, de **Jessica Chou, Gregory Crewdson, Thomas Doyle, Gerard Freixes, Gabriele Galimberti, Weronika Gesicka, Benjamin Grant, Todd Hido, Todd Solondz, Joel Meyerowitz, Matthias Müller, Blanca Munt, Alberto Ortega, Bill Owens, Sheila Pree Bright, León Siminiani, Amy Stein, Greg Stimac, Angela Strassheim, Deborah Stratman, Ed & Deanna Templeton, Kate Wagner o Christopher Willan.**

APARTATS DE L'EXPOSICIÓ

1. LA PLANIFICACIÓ D'UN SOMNI

Amb l'arribada de la Revolució Industrial als EUA durant la primera meitat del s. XIX, les grans ciutats es van convertir en el motor del progrés, però també eren percebudes com un lloc perillós en contrast amb l'opulenta natura del Nou Món. Gràcies a l'aparició del ferrocarril, el tramvia i l'automòbil, la revolució de la mobilitat va possibilitar la colonització progressiva de la perifèria de les ciutats que transformaria el camp en barris residencials.

De Llewellyn Park (Nova Jersey) a Tuxedo Park (Nova York), al llarg de tot el segle XIX van començar a florir als Estats Units les primeres comunitats tancades. A la fi del segle XIX, quan ja s'havia consumat la conquesta de l'Oest, l'aparició del tramvia va possibilitar l'accés de la classe mitjana a la perifèria i va dibuixar un nou tipus d'habitatges que va comportar una expansió ordenada de les quadrícules de les ciutats. Però no va ser fins a la popularització del famós Ford T que es va transformar radicalment el paisatge dels Estats Units, travessat per carreteres que es van convertir en autopistes. D'aquesta manera, el cotxe va esdevenir un símbol de llibertat i així va néixer el suburbi que s'acabaria massificant.

Aquest primer apartat inclou material històric com la litografia original "Vista de Nova York" de **John William Hill** (1836), la bíblia del "feminisme domèstic" *The American Women's Home* de **Catherine Beecher**, un Ford T Touring (1923) de la General Motors i pel·lícules com *The Suburbanite* (1908) entre d'altres clàssics de **Harold Lloyd** i **Buster Keaton**.

2. EL BOOM DE SUBÚRBIA

L'explosió suburbial va ser abans que res demogràfica i es va produir quan els soldats que havien combatut a la Segona Guerra Mundial van tornar a casa amb el desig de formar una llar. A les atapeïdes ciutats no hi tenien lloc. Amb el suport de l'estat, que els va facilitar crèdits generosos, es van edificar suburbis aplicant la lògica de producció en cadena del fordisme. Era la «forma de vida americana», el començament d'un somni col·lectiu que va fascinar el món sencer.

Així el baby-boom es va produir en 11 milions d'habitatges unifamiliars amb tota mena d'electrodomèstics incorporats, presidits per un flamant televisor amb el qual els nous suburbanites contemplaven versions idealitzades d'ells mateixos amb idèntic color de pell i les mateixes experiències bèl·liques, edat, hipoteca i sensació de desarrelament. Tots els mitjans es van fer ressò d'aquest fenomen i tant el cinema com la literatura van reflectir aquell paisatge

estandarditzat en què les dones esperaven els marits a casa amb una copa a la mà, els nens es desplaçaven amb bicicleta i tots celebraven alegres barbacoes els diumenges.

Amb el patrocini de l'estat, Subúrbia es va erigir en un paradís vetat a les minories racials. Però a poc a poc, ja als anys seixanta, les portes del paradís es van anar obrint als afroamericans i altres minories, la qual cosa va donar lloc a un èxode blanc, l'anomenada *white flight*.

A banda de presentar material històric divers, aquest apartat fa un repàs de les *sitcoms* que van retratar la subúrbia des dels anys 40 fins a l'actualitat. També inclou la famosa il·lustració "New Kids in the Neighborhood" de **Norman Rockwell** i una àmplia selecció de la sèrie de

fotografies que conformen *Subúrbia* (1972) de **Bill Owens**, el primer llibre fotogràfic sobre aquest model d'urbanisme nord-americà.

3. EL MALSON RESIDENCIAL

I la nit va caure sobre Subúrbia. El que havia estat un somni va esdevenir un malson. La idea d'un indret segur, saludable i alegre es va contaminar progressivament de pors, terrors i paranoies. S'hi van passar els forrellats i s'hi van instal·lar alarmes. Al cap i a la fi, en la tradició gòtica americana, la casa, sovint encantada, sempre havia estat una font d'horror: hi covava el mal. Amb l'aparició dels habitatges en sèrie es va consolidar un nou subgènere, anomenat "gòtic suburbà", que es va començar a manifestar tant en la literatura com en el cinema. A diferència del gòtic tradicional, en aquest nou paisatge la residència familiar ja no estava ancorada en un territori concret, com antigament a Nova Anglaterra, sinó que, amb la tanca blanca i la gespa verda, es podia trobar en qualsevol lloc del país. I el mal venia de fora, amenaçava envair la llar, fins i tot devaluar-la. Sota l'aparença de normalitat resplendent, els suburbis americans sempre amaguen esquerdes per les quals penetra el terror.

Per il·lustrar aquest malson residencial, passegem entre materials històrics de l'era atòmica, fotografies del costat fosc de la subúrbia d'**Amy Stein**, **Todd Hido**, **Gregory Crewdson**, **Angela Strassheim**, o **Gabriele Galimberti** i la instal·lació de **Kate Wagner** "McMansionHell". **Alberto Ortega**, artista sevillà instal·lat als EUA i que ha dedicat la seva obra a pintar la subúrbia de nit, presenta dues obres en primícia al CCCB.

4. POSTSUBÚRBIA?

Des de l'aparició del Nou Urbanisme, als anys 90, es va començar a vaticinar la inevitable mort de Subúrbia, lligada al suposat exhauriment del petroli que encara no s'ha arribat a produir. Mentrestant, Subúrbia no ha deixat d'expandir-se, de transformar-se i de diversificar-se. Avui dia, 8 de cada 10 nord-americans viuen dispersats i els habitatges unifamiliars segueixen representant el 75% de les zones residencials on les noves generacions continuen somiant viure. Es tracta d'una nova subúrbia més oberta, però també més desigual.

Aquesta subúrbia està formada per comunitats ben diverses, tal com capten les càmeres de les fotògrafes **Sheila Pree Bright** (que mostra la vida afroamericana al voltant d'Atlanta) o **Jessica Chou** (que immortalitza la comunitat asiàtica a Monterrey Park, a Califòrnia), i també hi proliferen nous estils de vida, com a Huntington Beach, un "suburbi contemporani" i capital del surf, protagonista de les obres de l'artista i *skater* **Ed Templeton**.

Aquest apartat també se centra en l'impacte mediambiental d'aquest model de ciutat, altament contaminant, a través dels bonsais apocalíptics de l'artista **Thomas Doyle** o les fotografies fetes per satèl·lit de **Benjamin Grant**, una panoràmica letal dels efectes de la ciutat dispersa.

5. LA DISPERSIÓ ARRIBA A CASA

La conformació de Subúrbia com a fet cultural a Catalunya és una realitat que les narratives sobre el procés d'urbanització català han ignorat històricament, massa centrades en el creixement de les grans ciutats i en la diferenciació ideològica entre una Catalunya urbana, barcelonina, i una Catalunya "interior", bressol del que encara avui anomenem "camp".

La Catalunya suburbana mostra com en molts territoris els creixements urbans ja no es corresponen amb la coneguda metàfora de la ciutat "en taca d'oli". En realitat, una munió inabastable de taques d'oli s'ha acabat escampant pel territori i ha donat lloc a una mateixa realitat clonada arreu: la urbanització regional dispersa. Aquesta dispersió que avui ens resulta tan quotidiana es va desenvolupar amb la motorització de la societat a partir de la segona meitat del s. XX i embolcallada en un discurs cultural molt heterogeni: la propaganda ideològica de l'*American way of life* es barreja amb tradicions locals derivades de la crítica a la ciutat industrial, concentrada i atapeïda, divulgades popularment amb expressions com "la caseta i l'hortet" que idealitzaven la vida rural. El camí recorregut des d'aquelles primeres apostes suburbanas fins a l'actual urbanització regional dispersa no és homogeni i fan de la subúrbia catalana un món encara per descobrir.

Christopher Willan ha fet un reportatge fotogràfic del món suburbà català especialment per aquest apartat de la mostra, que també inclou la instal·lació "Alerta Mira-Sol" de **Blanca Munt** sobre l'estat d'alerta paranoic del veïnat i una peça audiovisual del cineasta **León Siminiani** que clourà l'exposició.

INTRODUCCIÓ

La construcció del somni americà

L'estil de vida americà ha recorregut a arguments de venda contundents per imposar el seu ideal urbanístic: un habitatge unifamiliar envoltat de gespa immaculada, garatge adjacent i piscina al pati del darrere. Els avantatges del camp amb les comoditats de la ciutat: l'indret ideal per veure créixer els nens! Verd, tranquil, silencios i segur. Des dels anys noranta, la majoria de nord-americans viu en aquesta massa d'urbanisme dispers, també anomenada *sprawl*, que no deixa d'expandir-se. No importa que es tracti d'un sistema basat en desplaçaments en automòbil continu ni que els Estats Units siguin el segon país més contaminant del món després de la Xina. Tampoc que hagi estat objecte de nombroses crítiques per tractar-se d'un procés meditat de compartimentació urbanística en grups socioeconòmicament homogenis que fomenta la desigualtat i protegeix el privilegi. El somni americà és poderós i no ha perdut ni una mica del seu atractiu, i encara menys després de la pandèmia. Durant dècades, tots aquests barris residencials omnipresents al cinema i a la televisió, així com a la publicitat i a la literatura, entre d'altres manifestacions culturals o artístiques, ens semblaven tan fascinants com aliens. Formaven una ciutat radicalment oposada a les nostres, històricament denses i concentrades. Però cada vegada hi ha més famílies europees que es veuen obligades a perseguir la seva pròpia versió del somni a les urbanitzacions de la perifèria. Aquesta història cultural del model dispers de la ciutat americana pretén reflectir les contradiccions i ambigüitats –ahora el millor i el pitjor– d'un no-lloc que ha fascinat tants creadors de la més diversa índole.

ÀMBIT 1. LA PLANIFICACIÓ D'UN SOMNI

Els primers colons ja somiaven amb una casa i un tros de terra quan creuaven l'Atlàntic a bord del *Mayflower* rumb al Nou Món. Però va ser a partir del començament del segle XIX quan, paral·lelament a la conquesta de l'Oest, va sorgir una nova forma de colonització inspirada en el mite de l'Amèrica pastoral. Aprofitant les successives revolucions de la mobilitat, que permetien cobrir desplaçaments diaris abans inassumibles, diferents capes de la societat van anar ocupant progressivament el territori que envoltava les grans urbs, entre el camp i la ciutat. Tal com reflecteixen les obres del pintor Carl Rakeman (1878-1965), que va dedicar la seva vida artística a l'Oficina de Carreteres Públiques (BPR), primer va venir el ferrocarril de vapor, després el tramvia elèctric, més tard l'automòbil i finalment el país va quedar, a poc a poc, transformat completament per una xarxa d'autopistes interestatals. Cadascun d'aquests mitjans de transport va donar lloc a "comunitats planificades" completament diferents quant a urbanisme, arquitectura i situació geogràfica, sempre al voltant de les principals vies de comunicació i mobilitzant en cada pas una classe social diferent. A l'aliança de promotors i companyies de transport que, des del començament, va ser clau per a l'expansió suburbana, s'hi va sumar, a partir del principi del segle XX, el govern federal. La idea, tal com la va sintetitzar el president F. D. Roosevelt el 1942, consistia que "un país de propietaris, de persones que tenen una participació real en la seva pròpia terra, és inconquerible".

1.1. LA UTOPIA BURGESA

Les primeres comunitats tancades

Al llarg de segle XIX, les elits dels Estats Units, en ple embadaliment romàntic amb la mare natura, detestaven la gran ciutat de la Revolució Industrial, considerada com la mare de tots els mals que assolaven la societat: amuntegament, epidèmies, incendis, delinqüència i turbulències polítiques, a més a més de tota mena de temptacions. Així va ser com es van convertir en els primers *commuters* –un terme encunyat el 1843 arran dels abonaments de les companyies ferroviàries–, que viatjaven cada dia entre els seus despatxos a la ciutat i els santuaris familiars on els esperava la dona, considerada "l'àngel de la llar". Les seves mansions, de diversos estils arquitectònics, s'erigien entre jardins d'inspiració britànica, dins de comunitats més o menys tancades, a vegades construïdes al voltant d'un club de camp exclusiu. Privatitzar la natura per aconseguir la pròpia pau espiritual, un privilegi a l'abast de pocs, però difós a través d'una florent indústria editorial que despertava l'admiració i l'enveja de la resta de la societat.

L'evangeli del bon gust

A. J. Downing (1815-1852), mort al riu Hudson en el naufragi del vaixell de vapor en què viatjava, que competia en velocitat amb un altre, com era usual a l'època, va introduir el paisatgisme als Estats Units amb el seu reeixit *A Treatise on the Theory and Practice of Landscape Gardening* (1841), que va anar seguit del no menys popular *Cottage Residences* (1842), on enaltia l'ideal de la casa suburbana. Un florent ideal de vida, de moment reservat a l'elit, que arribava a un públic molt més ampli a través dels llibres il·lustrats de Downing. La classe mitjana encara no es podia permetre cases de set habitacions, però almenys ja hi somiava gràcies als anomenats *pattern books*.

Sunnyside, l'obra mestra de Washington Irving

Sobretot gràcies als seus relats *Rip Van Winkle* i *The Legend of Sleepy Hollow*, ambientats a la riba del riu Hudson, **Washington Irving** (1783-1859) es va convertir en un dels pares fundadors de la literatura nord-americana. Però la seva obra mestra va ser Sunnyside, un cottage d'estil holandès comprat en aquesta mateixa zona que va ser guarnit amb afegits d'allò més divers, com una torre inspirada en l'Alhambra, en honor als seus anys com a diplomàtic a Espanya. Tots els intel·lectuals de l'època van passar a visitar-lo a Sunnyside, que també era una de les destinacions turístiques més populars del país, ni que només fos per fer pícnic als voltants i admirar l'estil de vida d'un autèntic *gentleman-farmer*.

L'àngel de la llar

La separació de les esferes pública i privada, possibilitada per l'aparició dels nous i ràpids mitjans de transport, va encomanar a la dona la cura de la llar mentre que el marit anava a treballar a la ciutat llunyana. La "casa cristiana" necessitava un manual d'instruccions i **Catherine Beecher** (1800-1878) l'hi va brindar, secundada per una de les seves germanes – la cèlebre Harriet Beecher Stowe, autora de *La cabana de l'oncle Tom* –, amb el molt reeixit *The American Woman's Home* (1869), un complet manual on advocava per un presumpte "feminisme domèstic" i plantejava una innovadora distribució de l'espai que incloïa, fins i tot, el disseny d'una moderna cuina on tot estava endreçat i a mà en prestatgeries i calaixos extraïbles.

Les primeres comunitats tancades

Llewellyn Park, una comunitat tancada amb accés vigilat fundada l'any 1852 per Llewellyn Haskell, un empresari farmacèutic, va ser dissenyada per **A. J. Davis** (1803-1892), deixeble d'A. J. Downing, que hi va aportar un estil pintoresc de carrers corbs, en ruptura amb la quadrícula de les ciutats, i la idea d'un parc comunitari. El mateix estil va ser portat a una escala més gran per Calvert Vaux i **Frederick Law Olmstead** (1822-1903), que acabaven de dissenyar Central Park a Nova York i el 1869 van crear la comunitat de Riverside (Illinois), que tenia estació de tren pròpia. Tuxedo Park, fundada el 1886 i més dispersa, es va crear al voltant d'un exclusiu club de camp que reunia la jet-set de Nova York: aquí es va popularitzar l'esmòquing.

El ferri de Brooklyn

El 1814, va salpar de Brooklyn cap a Manhattan el ferri creat per Robert Fulton, el primer transbordador de vapor que va prestar un servei diari fins a la construcció del Pont de Brooklyn, inaugurat l'any 1883. El va impulsar Hezekiah Pierrepont, un propietari que va parcel·lar les seves terres per vendre-les als rics comerciants de Nova York i va desfermar així un autèntic *boom* immobiliari que va atreure **Whitman**, fuster i pare del futur poeta **Walt Whitman** (1819-1892). Aquest va acabar publicant el cèlebre poema *Crossing Brooklyn Ferry*, en el qual s'extasia davant els *commuters*: "Multituds d'homes i dones vestits amb la vostra roba habitual, que curiosos em sembleu! A bord dels transbordadors, els centenars i centenars que feu la travessa de tornada a casa em sembleu més curiosos del que us podeu imaginar".

La cultura de la gespa

Fins i tot abans que, a partir de la primera meitat del segle XIX, es comencessin a multiplicar les talladores de gespa de diferents marques, com l'Archimedean, molt abans de l'aparició de models lleugers electrificats, com la Toro de 1938, mantenir l'herba a ratlla i tenir-ne cura perquè es presentés com una superfície uniforme i perfecta per a pícnic i jocs infantils ja s'havia convertit en una religió, una afirmació d'estatus, de suposada decència i de pertinença a la comunitat. Un ritual heretat dels britànics que passava de pares a fills i que es va convertir ràpidament en un dels senyals d'identitat més definitoris de la forma de vida americana, objecte de tota mena de sàtires.

1.2. LA DEMOCRATITZACIÓ DEL SOMNI

Cases per a tothom

L'arribada del tramvia va permetre a classes més modestes –incloent-hi l'obra— l'accés a zones exclusivament residencials dissenyades a la mesura de les seves possibilitats. Així van aparèixer les primeres sèries de cases més o menys semblants i les cases prefabricades de venda per correu. En contrast amb els suburbis més allunyats, estilitzats i pintorescos de la utopia burgesa, els suburbis "del tramvia" es desenvolupaven al voltant d'aquestes línies de transport i prolongaven l'organització en quadrícula de les ciutats. El *lobby* dels promotors immobiliaris va guanyar importància i la casa unifamiliar va acabar convertida en un assumpte d'estat: després de la campanya *Own Your Own Home*, llançada pel Departament de Treball el 1917, no per casualitat l'any de la Revolució Russa, el futur president Herbert Hoover va escriure que "mantenir un alt percentatge de propietaris individuals" era una prioritat per al país. Així es va produir un gran *boom* immobiliari als anys vint, una bombolla que podia ser el preludi de la Gran Depressió.

Los Angeles sobre raïls

La ciutat més poblada de Califòrnia, paradigma de ciutat pensada per a l'automòbil, va arribar a disposar de la xarxa de tramvies més extensa no sols dels Estats Units, sinó del món. Al contrari que a Europa, els magnats del tramvia, com **Henry E. Huntington** (1850-1927), podien comprar i vendre terrenys al seu grat i arribaven a forjar fortunes immenses. Però la progressiva popularització de l'automòbil i el consegüent fenomen de la dispersió urbanística van fer que el tramvia caigués en desús perquè no podia arribar a tot arreu. Els grans de la indústria del motor, encapçalats per General Motors, van ser acusats de conspirar per accelerar-ne la caiguda comprant línies de tramvia per desballestar-les i substituir-les per autobusos, tot i que això no va quedar mai legalment demostrat.

El paradís de la classe obrera

"El promotor immobiliari més gran del món", així s'anunciava **Samuel E. Gross** (1843-1913), que també era un mestre de la publicitat. Els seus fullets, acuradament dissenyats i il·lustrats, sempre enfocats a la classe obrera, anunciaven que, en una dècada, havia construït i venut 7.000 cases, venut fins a 30.000 parcel·les i construït fins a setze suburbis de Chicago. Advocat i polític, va fer campanya per la jornada de vuit hores perquè els seus clients poguessin anar i venir de la fàbrica cada dia. També va escriure una obra de teatre, *The Merchant Prince of Cornville* (1896), i va denunciar Edmond Rostand per robar-li la cèlebre escena del balcó: va guanyar el judici i *Cyrano de Bergerac* no es va poder representar als Estats Units durant anys.

La febre de les cases prefabricades

Amb l'arribada del segle XX i l'expansió del servei de correus també va arribar el negoci de les cases per catàleg, que es venien en peces desmuntades i amb manual d'instruccions. La Pacific Ready Cut, la companyia més gran de la Costa Oest, va vendre al voltant de 50.000 bungalows només a Los Angeles. Entre 1908 i 1934, Sears, Roebuck & Co. va vendre el mateix nombre d'unitats dels seus models, molt diversos, que podien anar des del cottage més senzill, d'una sola habitació, fins al model més luxós, The Magnolia, sempre amb noms molt altisonants. La Gran Depressió, però, va acabar amb el negoci i va deixar darrere seu un paisatge on els estils arquitectònics més variats es podien trobar indistintament en qualsevol lloc del país.

1.3 L'IMPERI DEL MOTOR

Les autopistes de la llibertat

El triomf del Ford T, del qual se'n van vendre més de 15 milions entre els anys 1908 i 1927, va transformar el país. Per permetre-hi circular, el govern federal es va llançar a la construcció de carreteres, decretada mitjançant la *Federal Aid Road* el 1916, l'aprovació de la qual va coincidir amb les primeres lleis de zonificació que compartimentaven la ciutat en diferents àrees segons l'ús (comercial, industrial o residencial). La constitucionalitat d'aquesta segmentació va ser ratificada pel Tribunal Suprem el 1926 distingint entre zones exclusivament reservades a cases unifamiliars i d'altres per a edificis de pisos, considerats textualment com a "mers paràsits". Era l'inici d'un procés de suburbanització al servei de l'automòbil. El 1942 es va formar un grup de pressió integrat per 240 membres del sector automobilístic, tant privat com públic, conegut com *The Road Gang*, que va culminar la seva tasca de pressió amb la *Federal Aid Highway Act* (1956) impulsada pel president Dwight D.

Eisenhower. Va ser l'obra pública més gran en la història dels Estats Units, una xarxa d'autopistes interestatals de 78.465 quilòmetres amb benzineres, restaurants de carretera, motels barats i barris residencials.

Les superilles de Radburn

En un món que ja girava al voltant de l'automòbil, **Henry Wright** i **Clarence Stein** van posar en pràctica el concepte de la superilla a Radburn (Nova Jersey), una comunitat planificada perquè els automòbils i els vianants no es creuessin mai. L'any 1928 es va vendre com "La Ciutat de l'Era del Motor". Però, a causa del Crac del 29, només es van arribar a construir dues superilles (es van pensar per a 25.000 habitants i no en tenen gaire més de 3.000) situades a banda i banda de l'artèria principal i interconnectades per túnels i ponts. El garatge era l'entrada a les cases situades en carrers sense sortida, que esdevindrien típiques de Subúrbia, però la part del darrere donava a un gran parc comunitari amb zona infantil i instal·lacions esportives.

Futurama i les autopistes màgiques

La màxima atracció de la Fira de Nova York de 1939 va ser el gegantí diorama presentat per General Motors i creat pel dissenyador industrial **Norman Bel Geddes** (1893-1958), on es podia veure el futur més o menys immediat d'un país solcat per autopistes enormes i "màgiques" com les que es van començar a multiplicar després de la Segona Guerra Mundial. Però amb automòbils de dissenys aerodinàmics que encara avui dia semblen de ciència-ficció. A tall de *souvenir*, es distribuïen pins amb la llegenda "He vist el futur". Com va dir més endavant, el 1941, Charles Wilson, president de la companyia, abans de convertir-se en secretari de defensa d'Eisenhower, "el que és bo per a GM és bo per a Amèrica".

ÀMBIT 2. EL BOOM DE SUBÚRBIA

La tornada massiva dels soldats de la Segona Guerra Mundial, ansiosos per formar una família a la casa dels seus somnis, va motivar la proliferació dels primers suburbis massius, als quals van tenir accés gràcies al generós finançament de l'Associació de Veterans. Així el *baby-boom*, que va sumar 29 milions d'habitants als Estats Units durant una dècada, ja no es va produir en pisos urbans de lloguer sinó en 11 milions d'habitatges unifamiliars que podien portar tota mena d'electrodomèstics incorporats, presidits per un flamant televisor amb el qual els nous suburbanites contemplaven versions idealitzades d'ells mateixos i dels que vindrien a engrossir els seus rengles. Eren tots molt semblants entre ells: mateixa edat, mateix color de pell, mateixa experiència bèl·lica, mateixes hipoteques y la mateixa sensació de desarrelament i d'haver de començar de zero. Tots els mitjans es van fer ressò d'aquest fenomen i tant el cinema com la literatura van reflectir aquell paisatge estandarditzat en què les dones esperaven els marits a casa amb una copa a la mà, els nens es desplaçaven amb bicicleta i tots celebraven alegres barbacoes els diumenges.

2.1 PROMOCIONS MASSIVES

Edificació en sèrie

Els diferents Levittown a la Costa Est, Lakewood a l'Oest i Park Forest a l'àrea de Chicago van ser les "comunitats planificades" més importants i més àmpliament publicitades de totes les creades per acollir les noves famílies dels soldats que tornaven de la guerra. William Levitt va arribar a construir 30 habitatges unifamiliars per dia el 1948, utilitzant peces

manufacturades, com a les cases prefabricades, i aplicant les tècniques del treball en cadena heretades del fordisme. L'oferta era imbatible: pel preu d'un pis de lloguer a la ciutat, una casa amb jardí de propietat a 30 anys i sense interessos per als veterans. Lakewood es va desenvolupar més lentament, però va arribar a ser el suburbi més gran de la postguerra amb 17.500 petites parcel·les que van aixoplugar 80.000 persones, mentre que Park Forest es va distingir com el suburbi model per als que havien canviat l'uniforme de soldat pel vestit gris d'oficinista.

El model Levittown

Quan va ser portada de *Time*, el juliol de 1950, **William Levitt** (1907-1994) ja era el primer constructor dels Estats Units: "Som la General Motors del sector immobiliari", va declarar. I ni tan sols havia acabat el primer de la mitja dotzena de suburbis que va desenvolupar, el Levittown de Long Island, amb capacitat per a uns 60.000 habitants. Al començament, les cases model Cape Cod o Ranch eren de lloguer, però l'ajuda governamental a través de la Federal House Administration va fer que sortís més a compte vendre-les. En el moment més alt de producció, gràcies a un sistema d'equips especialitzats que s'anaven rellevant, la firma Levitt & Sons construïa una casa cada quinze minuts. Totes estaven equipades amb un flamant televisor marca Admiral.

El model Park Forest

La revista *Fortune*, pertanyent al grup Time Inc., va publicar una sèrie de quatre articles sobre el *boom* de Subúrbia signats pel seu editor, **William Whyte** (1917-1999), que els va desenvolupar en el best-seller *The Organization Man* (1956). Whyte es va basar, en bona part, en les entrevistes que havia fet a executius de Park Forest, un suburbi de Chicago, en què va llançar una de les primeres crítiques a la suburbanització: més enllà de l'individualisme, del conformisme i de l'aïllament familiar, els nous oficinistes amb dormitori a Subúrbia, que considerava com "una nova institució social", havien desenvolupat un pensament corporatiu segons el qual les grans companyies on treballaven, com Ford o General Electric, estaven més ben equipades que ells mateixos per prendre decisions.

2.2. LA SUBURBANITZACIÓ DE LA IMAGINACIÓ

El boom editorial, cinematogràfic i televisiu

El canvi radical de l'estil de vida americà va exercir un impacte profund en la cultura. A la petita pantalla parpellejaven famílies model que protagonitzaven còmiques situacions de la vida quotidiana suburbana i els grans estudis no van trigar a acomodar decorats de carrers residencials que avui dia encara són l'escenari d'un munt de pel·lícules i sèries. Al mateix temps, les prestatgeries de les llibreries s'omplien de tota mena de llibres relacionats amb Subúrbia: si *Babbitt*, el clàssic de Sinclair Lewis (1885-1951), havia consolidat el model d'home de classe mitjana als anys vint, a partir dels anys cinquanta cada vegada eren més nombrosos els escriptors que ambientaven les seves obres en cases amb finestres panoràmiques situades en carrers tranquils sense sortida. Era lògic atès que fins i tot celebritats literàries com John Cheever (1912-1982) i John Updike (1932-2009), que s'havien fet famosos escrivint a *The New Yorker*, també es van traslladar a la perifèria per educar els fills lluny de la ciutat.

Les *sitcoms* dels suburbis

Amb una durada de 22 minuts i uns estímuls pautats per fer riure, les telecomèdies familiars són un format tan afí a la producció en sèrie com aquelles cases unifamiliars que el constructor William J. Levitt podia fabricar cada 16 minuts. Es fa inevitable comparar la telecomèdia familiar amb el suburbi, del qual va ser, en un principi, reflex i suport ideològic. Amb el temps, elements fantàstics o llenguatges com l'animació van alterar l'amable costumisme fundacional i el format també va acollir modulacions racials, de classe i de gènere mimetitzant els canvis socials que va viure el model suburbial. En el present, la nova ficció televisiva ha ocupat el lloc de les telecomèdies, ha intensificat els claroscurs morals del relat i s'ha obert, fins i tot, als jocs metalingüístics de la postmodernitat, tal com exemplifica la sèrie *WandaVision*.

L'univers d'*El nedador*

La reeixida publicació de *The Wapshot Scandal* (1964), la seva segona novel·la, inspirada en part en la família del banquer Frank A. Vanderlip, va posar **John Cheever** a la portada de *TIME*. L'escriptor també era aclamat pels seus relats curts publicats a *The New Yorker*, com el molt icònic *El nedador*, portat al cinema per Frank Perry el 1968, amb Burt Lancaster en el paper de Ned Merrill, un home que decideix tornar a casa seva nedant de piscina en piscina només per descobrir que "el lloc era buit". El text, que va ser homenatjat en un famós anunci de texans dels anys noranta, il·lustra la por de l'escriptor de ser expulsat del paradís suburbà.

2.3 EL COLOR DEL PARADÍS

Només per a blancs

En tornar de la Segona Guerra Mundial, els afroamericans no van tenir dret als préstecs hipotecaris de què es van beneficiar els seus companys d'armes blancs. Ni els promotors immobiliaris, ni tampoc els veïns, preocupats pel valor de les seves propietats, els van obrir les portes del seu exclusiu paradís residencial. Van quedar amuntegats en guetos urbans superpoblats que a més a més quedaven explícitament senyalats per prevenir qualsevol mena d'inversió pública o privada. Amb l'excusa de la "renovació urbana", desfermada amb la construcció d'autopistes, molts d'aquests barris van ser destruïts. El dret a un habitatge digne va ser una de les claus per a la lluita pels drets civils dels anys seixanta: tot just una setmana després de l'assassinat de Martin Luther King, el 1968, la Cambra de Representants va aprovar la *Fair Housing Act*, una llei signada pel president Lyndon Johnson per acabar amb la discriminació en el lloguer o la venda de béns immobles per qüestions de raça, religió o orígens nacionals.

La plaga dels tumults racials

- **Sojourner Truth (Detroit), 1942.** Durant la Segona Guerra Mundial, treballadors afroamericans de defensa van ser traslladats a un conjunt de 200 cases unifamiliars. Una gornació de 700 blancs els va atacar amb el resultat de 40 ferits i 200 detencions.
- **Southwood (San Francisco), 1952.** Shing Sheng, un comptable d'origen xinès, es va voler sotmetre a una votació perquè els seus veïns decidissin si ell i la seva família es quedaven a la casa que acabaven d'adquirir o se n'anaven a un altre lloc. Van perdre: 28 contra 178 vots.
- **Levittown (Pennsylvania), 1957.** Quan els Myers van comprar un habitatge a un matrimoni jueu es van convertir en la primera família afroamericana de Levittown. Els veïns els van assetjar durant tres mesos i van arribar a cremar creus a la gespa dels seus simpatitzants.

Els drets civils segons Norman Rockwell

L'il·lustrador nord-americà més popular del segle xx, **Norman Rockwell** (1894-1978), havia dibuixat amb la màxima tendresa el dia a dia de la classe mitjana al llarg de més de 300 portades per a *The Saturday Evening Post*. Quan ja tenia més de 70 anys, va fer un canvi radical en la seva carrera i es va implicar en la lluita pels drets civils de la comunitat afroamericana a través dels seus treballs per a la revista *Look*. Després de retratar el primer dia d'escola de la petita Ruby Bridges, l'any 1964, va mostrar l'arribada d'un grup de nens afroamericans a Park Forest el 1967 i va il·lustrar el reportatge -titulat amb un avui incorrecte *Negro in the Suburbs*- dins un monogràfic especial *Subúrbia*.

2.4. REINES DE LA LLAR

L'esfera de la dona

Els anys cinquanta, tota una generació de dones que havia tingut accés a estudis universitaris es va trobar atrapada en cases suburbanas a quilòmetres del centre, envoltada d'un variadíssim exèrcit d'electrodomèstics comercialitzats i publicitats durant el frenesí consumista de postguerra, un període de bonança econòmica. A *La mística de la feminitat* (1963), assaig premiat amb el Pulitzer i amb vendes inicials de més d'un milió d'exemplars, l'activista Betty Friedan (1921-2006) va identificar aquest sentiment de frustració com "el problema que no té nom", que es manifestava amb símptomes tan greus com ara ansietat, neurosi, insomni, alcoholisme o fins i tot suïcidi. Tot just una dècada després, Ira Levin (1929-2007), autor de la molt urbana *Rosemary's Baby*, va publicar un altre *best-seller*, *The Stepford wives*, una mordaç distopia en què les mestresses de casa d'un suburbi privilegiat de Connecticut havien estat substituïdes per rèpliques robòtiques per assolir la submissió absoluta, una metàfora tant brutal com encertada.

Una societat adúltera

El 1968, **John Updike** (1932-2009), com abans ho havia estat el seu admirat John Cheever, també va arribar a ser portada de *Time*, però no tant pel prestigi literari com pel lucratiu escàndol causat per la seva novel·la *Couples*, on narrava la utopia eròtica dels veïns de Tarbox, un suburbi fictici de Nova Anglaterra, basada en l'intercanvi de parelles. Aquest mateix any es va estrenar *Suburban Roulette* (1968), una pel·lícula de sèrie B sobre una altra comunitat de *swingers*. No era casualitat, ja que, almenys des de la publicació de *The Split-Level Trap* (1961), l'anomenat "informe Kinsey dels suburbis", els barris residencials es van començar a imaginar com un entorn amoral habitat per joves parelles considerades com a promíscues en una infinitat de novel·les *pulp*.

El feminisme i la refutació conservadora

Betty Friedan (1921-2006) va partir de les pròpies frustracions com a mare i com a esposa abans de retrobar-se amb companyes d'universitat que, després d'acabar els estudis, es van descobrir aïllades als seus nous habitatges, lliurades a la cura dels fills i a les tasques de la llar. D'aquí van sorgir, en gran part, *La mística de la feminitat* i la segona onada del feminisme. Tot i que no totes les dones volien alliberar-se. L'avui no gaire recordada **Phyllis McGingley** (1905-1978), poetessa guardonada amb el Pulitzer, es declarava defensora de la vida de la mestressa de casa a Subúrbia, tant en vers com en prosa. *Sixpence in her Shoe* (1964), la seva refutació del feminisme, va estar sis mesos a la llista de *best-sellers* de *The New York Times*.

2.5. UN REPORTER ALS AFORES

Bill Owens, les contradiccions de la classe mitjana

Publicat el 1972, l'avui icònic llibre *Suburbia* recollia 127 fotografies en blanc i negre de la zona residencial californiana on encara viu l'autor, el llavors reporter Bill Owens, que es va dedicar a immortalitzar els seus veïns i amics per plantejar una panoràmica de vida suburbana. Owens, que havia cobert les protestes contra la guerra del Vietnam o el traumàtic concert d'Altamont, es va trobar vivint amb la seva família en un paisatge amigable on va detectar subtils contradiccions que va decidir catalogar creant una obra a mig camí entre els "nous documentalistes" dels anys seixanta, com ara Diane Arbus o Garry Winogrand, i les lectures iròniques més conceptuals i postmodernes que encara havien d'arribar. El 2007, aquesta vegada a tot color, va tornar a retratar els voltants de Hayward, al mateix comtat d'Alameda, recollint les fotografies en una antologia introduïda pel relat de la sempre àcida A. M. Homes *Un premi per a cada jugador* (del llibre *Dies terribles*), en el qual una família es reparteix la llista de la compra i els seus membres competeixen entre ells dins d'un centre comercial gegantí.

ÀMBIT 3. EL MALSON RESIDENCIAL

I la nit va caure sobre Subúrbia, el que havia estat un somni va esdevenir un malson. La idea d'un indret segur, saludable i alegre es va contaminar progressivament de pors, terrors i paranoies. S'hi van passar els forrellats i s'hi van instal·lar alarmes. Al cap i a la fi, en la tradició gòtica americana, la casa, sovint encantada, sempre havia estat una font d'horror: hi covava el mal, enterrat entre els secrets familiars. Amb l'aparició dels habitatges en sèrie es va consolidar un nou subgènere, anomenat "gòtic suburbà", que es va començar a manifestar tant en la literatura com en el cinema. A diferència del gòtic tradicional, en aquest nou paisatge la residència familiar ja no estava ancorada en un territori concret, com antigament a Nova Anglaterra, sinó que, amb la tanca blanca i la gespa verda, es podia trobar en qualsevol lloc del país. I el mal venia de fora, amenaçava envair la llar, fins i tot devaluar-la. També podia ser el veí del costat, tan amable amb el tallagespa. Sota l'aparença de normalitat resplendent, els suburbis americans sempre amaguen esquerdes per les quals penetra el terror.

3.1 ATOMÚRBIA

Refugis al pati del darrere

La por atòmica intervé en la geografia de la dispersió. "Atomúrbia" és el nom que va rebre un projecte delirant que va aparèixer a les pàgines de *Life* el 1947: davant la possibilitat d'una guerra atòmica, la solució del sociòleg William Ogburn consistia a dispersar la totalitat de la població nord-americana per tota la geografia del país, reubicant 20 milions de persones amb un cost d'uns cinc bilions de dòlars al canvi actual. Ningú no s'ho va prendre gaire seriosament. Però el 6 d'octubre de 1961, quan el president J. F. Kennedy va fer una crida perquè les famílies es protegissin d'un possible atac nuclear, la demanada de refugis econòmics "fes-te'l tu mateix" es va disparar. Malgrat que eren d'una efectivitat més que qüestionable avui dia, milers de soterranis i de patis del darrere es van condicionar per poder resistir un atac nuclear. La xifra és incalculable perquè no requerien permís i se solien construir en secret per no haver de compartir el restringit espai amb els veïns.

Splitnik, la casa com a propaganda

El cèlebre "debat de la cuina" entre Richard Nixon, aleshores vicepresident dels Estats Units, i el líder soviètic Nikita Khrushxov va tenir lloc el 24 de juliol de 1959 a la Fira Americana de Moscou, on es va promocionar la forma de vida americana durant 42 dies per a tres milions de visitants. Entre moltes altres atraccions hi destacava una casa model *ranch* partida per la meitat i, per això, coneguda familiarment com Splitnik. Estava equipada pels magatzems Macy's i va ser obra d'un promotor immobiliari de Long Island, Herbert Sadkin, que va declarar: "Ningú pot dir res sobre el lliure mercat que tingui un impacte comparable al que tindrà el que el rus mitjà veurà quan visiti la casa d'un nord-americà mitjà".

3.2. DISTÚRBIA

Nou gòtic americà

El 1960 la parella de psicòlegs de Nova Jersey Richard i Katherine Gordon, en el seu llibre *The Split-Level Trap*, van encunyar la paraula *Distúrbia* per recopilar les ansietats dels habitants del suburbi, unes pors que tant la ficció com la vida quotidiana s'han encarregat d'anar ampliant al llarg de les darreres dècades. El concepte d'una casa enmig de la nit, on la foscor circumdant ja representa una amenaça, ha esdevingut alguna cosa més que un motiu recurrent per a una infinitat de fotògrafs i artistes americans. És gairebé una obsessió. La por a la invasió de la llar, a la visita d'algun assassí en sèrie o de simples lladres, combinada amb l'aïllament suburbà, explica en part la desmesurada passió per les armes de foc dels americans, protegits per la Segona Esmena. També contribueix a la creixent sensació d'inseguretat el deteriorament d'un paisatge perifèric que des de la crisi de 2008 té un nivell de pobresa més elevat que els centres urbans gentrificats.

L'amenaça de la natura

Subúrbia, també coneguda com Borderland, és l'última frontera entre el camp i la ciutat, un espai conquerit a la natura que aquesta pot tractar de recuperar. Al voltant d'aquesta idea gira la sèrie *Domesticated*, d'**Amy Stein** (1970), una fotògrafa que centra el seu treball en l'aïllament progressiu de la humanitat davant la societat, la cultura i l'entorn natural. I ho fa no sense un cert distanciament i creant una certa ambigüitat: les seves fotografies, que semblen caçades al vol, són en realitat posades en escena molt acurades realitzades amb l'ajuda d'un amic taxidermista per afegir-hi així una capa tant irònica com excèntrica i inquietant que recorda poderosament la narrativa d'A. M. Homes.

L'Amèrica insomne

Les fotografies del sempre fosc **Gregory Crewdson** (1962) són grans produccions cinematogràfiques reduïdes a un sol pla, posades en escena elaborades –fins i tot amb efectes especials com ara neu artificial– que ens retornen un testimoniatge somnàmbul del malson americà. Això resulta particularment cert a la sèrie *Dream House*, "rodada" per dir-ho així a la casa intacta d'una persona morta als afores de Rutland (Vermont) amb participació d'estrelles del cinema tan conegudes com Tilda Swinton, Gwyneth Paltrow, William H. Macy, Dylan Baker, Julianne Moore o Philip Seymour Hoffman, la presència de les quals evidencia encara més l'atmosfera irreal d'aquesta sèrie d'escenes enigmàtiques situades entre la quotidianitat i el desconcert.

Galeria nocturna

Des que es va instal·lar a Raleigh (Carolina del Nord) l'any 2008, **Alberto Ortega** (Sevilla, 1976) ha centrat únicament i exclusivament la seva ingent obra de pintura a l'oli en escenes nocturnes ambivalents dels carrers dels barris residencials, entre els anys cinquanta i l'actualitat. Intrigat per l'influx de Subúrbia en el cinema, la literatura i les arts visuals, Ortega ha fabricat la seva pròpia narrativa suburbana a partir de cases, automòbils i personatges en miniatura que disposa com a models al seu gust per tenir un control total de la posada en escena, la il·luminació i la composició de tots els elements. I aquest és també el cas, una vegada més, dels dos quadres presentats per primera vegada en aquesta exposició.

Exterior, nit

Al començament del mil·lenni, després de forjar la seva reputació com a fotògraf caçant cases suburbanas de nit, **Todd Hido** (1968) va declarar: "Si vols una foto, no cal que truquis a la porta ni demanis permís a ningú". Llavors va recollir una mostra del seu treball al llibre *House Hunting* (2001). El fascinava que fossin cases atemporals, posteriors en qualsevol cas al *boom* dels anys cinquanta, que es podien trobar en qualsevol lloc del país. A alguns veïns no els agradava que es fotografiés casa seva i avisaven la policia. Però Hido els recordava que tenia dret a fer fotografies en un espai públic: "És curiós com molts americans consideren els voltants de casa seva com si fossin seus".

Protegits per la Segona Esmena

Des del 12 de desembre de 1791, la Segona Esmena a la Constitució dels Estats Units d'Amèrica garanteix el dret a posseir i portar armes. Res no pot alterar aquest dret fonamental. El 2023, a la meitat dels 50 estats es pot portar una arma sense llicència ni cap control. Hi ha més d'una arma (legal) per habitant. Enmig d'aquesta realitat, el fotògraf italià **Gabriele Galimberti** (1977) va retratar autèntics i molt orgullosos col·leccionistes d'armes de totes les races, edats i classes socials de cap a cap dels Estats Units. Per a ells, "l'única cosa que pot aturar un mal paio amb una arma és un bon paio amb una arma".

3.3. L'INFERN DE LES MCMANSIONS

L'atròfia del somni americà

El costat insaciable de la cultura de l'èxit va assolir el cim de la seva expressió arquitectònica en les cases unifamiliars de construcció barata i gran ornamentació que més tard es van conèixer com "McMansions" i que van sorgir els primers anys de l'era Reagan. La grandària mitjana dels habitatges unifamiliars als Estats Units ha continuat creixent: de 74 m² el 1950 a 195 m² el 1990 i 230 m² els darrers anys. Perseguir el somni americà implica traslladar-se a una casa cada vegada més gran, fins a arribar a les McMansions que, en el seu apogeu a la dècada de 2000, van arribar a assolir superfícies construïdes de més de 1.500 m². A la seva pàgina web McMansionHell, la crítica d'arquitectura Kate Wagner analitza l'aspecte d'aquests habitatges i en comenta en un to hilarantment agre els aspectes més cridaners, que només es poden interpretar com una desesperada i il·lusa demostració d'estatus.

ÀMBIT 4. POSTSUBÚRBIA?

Fa més de trenta anys que Subúrbia està sentenciada a mort: els apòstols del Nou Urbanisme, que pretenien transformar-la en un model més sostenible, alertaven que el petroli estava a punt d'acabar-se. Però avui dia, vuit de cada deu nord-americans viuen dispersats, els habitatges unifamiliars segueixen representant el 75% de les zones residencials, només un 6,8% de la població viu en àrees urbanitzades amb distàncies que es poden recórrer a peu i en el 98,8% del sòl nord-americà continua sent il·legal convertir les àrees residencials en zones d'ús mixt, tal com s'hauria de fer per reduir desplaçaments. Les diferències socioeconòmiques han esdevingut extremes a la perifèria infinita de les ciutats americanes. Subúrbia és més oberta, tot i que també més desigual. No obstant això, la felicitat postal dels anys cinquanta continua ancorada molt profundament en l'imaginari popular i col·lectiu com si el temps no li hagués passat pel damunt. A la campanya de les eleccions de 2020, el llavors president Donald Trump es va erigir en guardià del *suburban lifestyle dream* i es va adreçar a les *suburban housewives* per assegurar que les protegiria de la "invasió" de residents amb baixos ingressos que podien devaluar les seves propietats i convertir el seu somni en una distopia. Trump no tenia en compte que la majoria de dones que són mares treballen fora de casa. I tampoc que els suburbis s'havien diversificat i ja no eren tan tradicionalment conservadors. Una errada de càlcul que molt probablement li va costar la Casa Blanca.

Postals distorsionades dels anys cinquanta

Els bancs d'imatges són plens d'estampes felices de l'era Eisenhower. Documenten els més diversos aspectes de la vida suburbana: nenes jugant amb el seu hula-hoop, dones cuinant, marits tornant a casa o famílies senceres mirant la televisió. Però són reals o més aviat es tracta d'actors recreant situacions quotidianes amb finalitats publicitàries? La fotògrafa polonesa **Weronika Gęsicka** (1984) es va fer la pregunta i va concloure que, en qualsevol cas, havien quedat suspeses entre la realitat i la ficció, com un clixé congelat com a ideal de polítics ultraconservadors. I en va manipular desenes amb un simple Photoshop per evidenciar-ne l'absurd i elevar-les a una dimensió completament surrealista que contraresta i invalida la nostàlgia interessada en la propagació d'un ideal fictici.

4.1 EL NOU MELTING POT

L'era de la diversitat

L'any 2044, els Estats Units seran un país de minories. Els blancs perdran l'hegemonia majoritària en favor de la suma d'hispanos, afroamericans, asiàtics i altres minories. Els barris residencials ja van deixar de percebre's com un paisatge completament blanc a partir dels anys vuitanta, moment en què l'anomenada *white flight* (migració blanca) va alçar novament el vol cap a suburbis més allunyats (*exurbs*), fugint de les minories, sobretot dels afroamericans, que s'aventuraven en el suposat paradís de tanques blanques que els havia estat vetat històricament. Ferguson, suburbi de Saint Louis cèlebre per la mort de Michael Brown el 2014, havia estat completament *WASP* (acrònim en anglès de blanc, anglosaxó i protestant), però va anar canviant de color a mesura que els afroamericans de classe mitjana es van quedar a viure amb els blancs més pobres. Al mateix temps, també s'han desenvolupat comunitats pròsperes amb majoria asiàtica, com l'emblemàtica Monterrey Park, coneguda com el "Beverly Hills xinès" a partir dels anys vuitanta, o els suburbis afroamericans d'Atlanta "la Meca Negra del Sud", que han obtingut una reivindicativa visibilitat gràcies als treballs de les fotògrafes Jessica Chou i Sheila Pree Bright, respectivament.

Monterey Park, el Beverly Hills xinès

La fotògrafa **Jessica Chou** (1985), nascuda a Taipei (Taiwan), va créixer a Monterey Park, un suburbi de Los Angeles i la primera ciutat amb majoria asiàtica de tot el país. També la primera amb una alcaldessa xinesa, Lily Lee Chen, elegida el 1984. Per a Chou va ser com "créixer en una bombolla", una experiència molt diferent de tot el que veia a la televisió. No va conèixer ningú que no fos immigrant o fill d'immigrants fins que va passar un parell d'estius a Nova York. Amb la sèrie *Suburban Chinatown* (2013) va voler donar visibilitat a aquesta barreja de cultura xinesa i ambient suburbà perquè "hi ha moltes interpretacions del somni americà i espero que el meu treball n'actualitzi tant la seva història com la de la immigració".

Atlanta, la Meca Negra

"Vivint als suburbis del sud d'Atlanta era fàcil oblidar-se dels blancs. Els blancs són com les cries de colom: són reals i existeixen, però rarament hi penses", va escriure l'afroamericana Z.Z. Paker en un relat titulat *Brownies* i publicat el 2003. A penes un lustre després, la fotògrafa **Sheila Pree Bright** (1967) va agrupar en un llibre titulat *Suburbia* els seus treballs realitzats en cases de classe mitjana alta a la perifèria d'Atlanta per omplir un buit, ja que fins llavors la minoria racial a la qual pertany no havia estat representada al barri. Per evidenciar aquesta manca de representació va optar per no mostrar els habitants de les cases i només va deixar algunes pistes sobre els seus orígens.

4.2 HIPSTÚRBIA

Nous models, noves generacions

A partir dels anys noranta, enmig d'una creixent preocupació mediambiental, van sorgir moviments com el Nou Urbanisme o el Creixement Intel·ligent per als quals Subúrbia va esdevenir un laboratori d'idees destinades a reciclar-lo o reformular-lo urbanísticament amb propostes de zones residencials d'ús més divers i menys dispers, pensades per disminuir la dependència de l'automòbil i fomentar els desplaçaments a peu o amb bicicleta. Seaside, a Florida, segueix sent una de les puntes de llança del Nou Urbanisme, mentre que Huntington Beach, al sud de Los Angeles, un antic suburbi de l'era dels tramvies fundat el 1909 pel magnat Henry Huntington –propietari de la Pacific Electric Railway–, ha esdevingut una meca per a surfistes. S'hi respira una atmosfera d'hedonisme *hipster* que amara l'obra d'Ed i Deanna Templeton, una parella d'artistes autodidactes de l'ambient *skater* que han recopilat les seves fotografies en un llibre titulat *Contemporary suburbium*. El Somni americà d'última generació.

Seaside, el Nou Urbanisme

Seaside, dissenyat els anys noranta pels arquitectes **Elizabeth Plater-Zyberk** i **Andrés Duany** (la firma DPZ), que es van inspirar en els suburbis anteriors a l'arribada de l'automòbil com Llewellyn Park o Riverside, va esdevenir la nau capitana del Nou Urbanisme. Tot i que només és accessible per carretera, Seaside fomenta paradoxalment els desplaçaments a peu o amb bicicleta. Per mantenir el seu estatus, la comunitat es regeix per estrictes normes estètiques. Que fos triada per **Peter Weir** com a decorat per al *Show de Truman* (1998), on **Jim Carrey** és el protagonista, sense saber-ho, d'un programa de telerealitat, enclou una crítica a aquests mecanismes de control. Però, gràcies als diners guanyats com a localització, s'hi va construir una escola.

Huntington Beach, resistència hipster

Ed Templeton (1972) va descobrir d'adolescent els Dead Kennedys, Larry Clark i la subcultura de l'*skate*. Havia arribat a Huntington Beach amb la seva mare als vuit anys. Malgrat que, com a campió de *skate*, va viatjar arreu del món i que aquest suburbi del sud de Los Angeles cada vegada és més ple de partidaris de Trump, antivacunes i xenofòbia, hi continua vivint amb la seva dona, la també artista multidisciplinària **Deanna Templeton**, perquè l'arquitectura i l'atmosfera del lloc el continuen inspirant i perquè encara hi queda marge per a l'estil de vida contemplatiu d'un fotògraf, pintor i dissenyador gràfic que ha basat tota la seva obra en el seu hàbitat natural: el comtat d'Orange.

4.3 A LES RUÏNES DEL SUBURBI

Estats Units d'Amazon

A mesura que Amazon amplia el seu imperi, els grans centres comercials van quedant en ruïnes tot esperant ser reciclats en espais més diversificats o en magatzems de la mateixa companyia que monopolitza el comerç en línia. Si, als anys cinquanta, els anomenats *malls* van substituir el tradicional carrer major, van privatitzar l'espai públic a la perifèria de les ciutats i es van convertir en el punt principal de trobada per a les famílies, un cop desapareguts queden poques alternatives per a la socialització més enllà de les xarxes socials del món virtual.

Al mateix temps, ni el comerç en línia ni el relatiu augment del teletreball encara no aconsegueixen reduir el trànsit automobilístic, ni tampoc el dispendi energètic de la vida a la ciutat dispersa, que continua guanyant terreny sota l'amenaça permanent d'un desastre mediambiental.

La cara oculta de Nova Jersey

Tot i que viu a Nova York, **Todd Solondz** (1959) ha rodat tota la seva filmografia, des de *Bienvenido a la casa de muñecas* (1995) fins a *Wiener-Dog* (2016), a la Nova Jersey suburbana que el va veure créixer, on els seus personatges evolucionen i canvien de rostre de pel·lícula en pel·lícula. És el cineasta de Subúrbia per excel·lència, cèlebre per mostrar el costat fosc de personalitats tan aparentment respectables com el psiquiatra i pare de família Bill Maplewood, en realitat un criminal pedòfil interpretat per Dylan Baker a *Happiness* (1998). Maplewood és, de fet, el nom d'una d'aquestes zones residencials tan familiars per a Solondz, com Livingston, que també dona nom a la família de *Cosas que no se olvidan* (2001).

Catàstrofes en miniatura

Des de petit, **Thomas Doyle** (1976) es va sentir atret pels diorames dels museus on el duia la seva mare. Estava condemnat a convertir-se en un escultor de bonsais apocalíptics que flirteja constantment amb el modelisme, manllevant-ne els materials, per construir miniatures (a escala 1:43 o fins i tot més reduïdes) en les quals, de manera tant hiperbòlica com obsessiva i recurrent, els veïns de tranquil·les zones residencials s'enfronten a hecatombes naturals en forma d'esfondraments de terres gegantescos. Tota una metàfora de l'amenaça de desastre ecològic que pesa sobre Subúrbia des de sempre, malgrat que no se n'hagi adquirit consciència fins a les darreres dècades.

Mondo Subúrbia

En el Seattle *grunge* de 1990, els artistes **Jim Blanchard** i **Michael Dowers**, que no tardarien a entrar a treballar en el prestigiós segell Fantagraphics, van convocar 26 astres del còmic underground nord-americà perquè donessin la seva visió de la Subúrbia dels seus pares, un paisatge amb tots els atributs característics –la gespa, la barbacoa, el noi dels diaris, les armes...–, però extremament i molt irreverentment satiritzat per evidenciar que la imatge mental, aparentment inalterable, dels barris residencials impol·luts havia començat a esfondrar-se. **Peter Bagge** (1957), estrella local i un dels convocats, va emprendre aquell mateix any la famosa sèrie *Odio* amb el mateix alter ego que havia protagonitzat la seva infància suburbana a *Mundo idiota*, Buddy Bradley.

4.4 PANORÀMICA FINAL

La petjada de la ciutat dispersa

Quan, el 1971, els arquitectes Robert Venturi i Denise Scott Brown van convidar el món a gaudir de la iconografia pop de Las Vegas, la capital del joc tenia poc més de 270.000 habitants. Es calcula que l'any 2025 passarà de tres milions. La creixent petjada que va deixant l'imparable urbanisme dispers en el vast territori nord-americà s'aprecia millor des del cel. Així, Benjamin Grant, que dirigeix el projecte Overview, presenta una sèrie de plans zenitals que permeten observar i analitzar les diverses formes de suburbanització: des de suburbis clàssics com Llewelyn Park o Levittown, ara completament envoltats de *sprawl*, fins a sofisticades urbanitzacions de Florida que deixen formes geomètriques calidoscòpiques inscrites sobre la Terra; des de les enormes autopistes que canalitzen el trànsit diari dels *commuters* fins als grans centres comercials en vies de desaparició, passant per enormes parcs empresarials o una megaesglésia com la New Birth Missionary Baptist Church, a Geòrgia, molt important per a la comunitat afroamericana, que pot arribar a acollir 12.000 feligresos per setmana.

ÀMBIT 5. LA DISPERSIÓ ARRIBA A CASA

La conformació de Subúrbia com a fet cultural a Catalunya és una realitat que les narratives sobre el procés d'urbanització català han ignorat històricament, massa centrades en el creixement de les grans ciutats i en la diferenciació ideològica entre una Catalunya urbana, barcelonina, i una Catalunya "interior", bressol del que encara avui anomenem "camp". La Catalunya suburbana que avui observem des dels parabrises de l'automòbil o des de la finestreta de l'avió mostra com en molts territoris els creixements urbans ja no es corresponen amb la coneguda metàfora de la ciutat "en taca d'oli". En realitat, una munió inabastable de taques d'oli s'ha acabat escampant pel territori i ha donat lloc a una mateixa realitat, repetida i clonada arreu: la urbanització regional dispersa. Aquesta dispersió de la urbanització que avui ens resulta tan quotidiana es va desenvolupar amb la motorització de la societat a partir de la segona meitat del segle passat i embolcallada en un discurs cultural molt heterogeni, on la propaganda ideològica de l'*American way of life*, efervescent en aquella època i representada fidelment per la casa unifamiliar prefabricada nord-americana, es barreja amb tradicions locals derivades de la crítica seminal a la ciutat industrial, concentrada i atapeïda, des de les visions pastorals que idealitzaven la vida rural, divulgades i consumides popularment amb expressions com "la caseta i l'hortet". El camí recorregut des d'aquelles primeres apostes suburbanes fins a l'actual urbanització regional dispersa no és homogeni i presenta raconades inesperades que fan de la Subúrbia catalana un món urbà encara per descobrir.

5.1. LES TORRES DE CAP DE SETMANA

Primeres urbanitzacions a l'era del 600

La primera gran onada suburbana a Catalunya correspon a la construcció d'urbanitzacions de segona residència entre la dècada de 1960 i la meitat de la dècada següent. En un context caracteritzat, per tant, pel *desarrollismo* i els creixements poblacionals concentrats a les grans ciutats va tenir lloc aquesta inesperada multiplicació dels hàbitats residencials de baixa densitat –les torres de cap de setmana–, sempre en entorns dispersos al voltant d'unes ciutats compactes cada vegada més denses, subratllant així la dualitat ciutat-camp. Uns entorns suburbans de primera generació que sempre oferien el contacte amb la natura o la vivència del món agrícola, però, això sí!, sempre a prop de Barcelona. Una síntesi feliç intensivament amplificada pels anuncis i la publicitat.

Propaganda a les Fires de Mostres

Les fires de mostres eren un magnífic aparador internacional on cada país mostrava els seus productes i les seves innovacions. El 1955, els Estats Units van participar en la XXIII Fira de Barcelona, el mateix any que Espanya va entrar a formar part de l'ONU abandonant lentament el seu ostracisme. A l'exterior del pavelló nord-americà es va muntar una casa unifamiliar prefabricada amb la seva parcel·la de gespa i un cotxe al garatge. A l'interior hi havia un Ford Thunderbird descapotable (el mateix model que tenia Marilyn Monroe) i altres productes comercials i industrials. Els dos anys següents, els EUA també hi van participar i el públic es va meravellar amb els donuts, els vestits femenins, les cuines amb electrodomèstics i, també, la moderna arquitectura dels pavellons americans.

La importació del model Levitt

Josep M. Bosch i Aymerich (1917-2015), arquitecte i enginyer industrial, va completar la seva formació a l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT), la qual cosa li va permetre establir relacions comercials amb els Estats Units. Posteriorment, es va associar amb l'empresa Levitt i va crear una "filial" espanyola que durant quaranta anys va construir gairebé una vintena d'urbanitzacions situades a la rodalia de Madrid. La primera promoció va ser Monteclaro, als termes municipals de Majadahonda i Pozuelo de Alarcón. Bosch i Aymerich mai no va ser "profeta a la seva terra" però, amb molta visió de futur, va ser l'únic promotor que va importar a Espanya el model de casa i de zonificació suburbial americans a l'inici de la dècada de 1970.

5.2. L'EXPLOSIÓ DE LA CASA ADOSSADA

Una urbanització regional dispersa

Si la construcció d'urbanitzacions s'havia produït ocupant sobretot espais situats al voltant de la ciutat central, a partir de la fi de la dècada de 1980 el fenomen suburbà va assolir una escala regional mai coneguda. Moltes urbanitzacions es van convertir en primera residència i es va produir la construcció massiva d'habitatges unifamiliars cada vegada més allunyats i pertot arreu al voltant de les ciutats intermèdies. A la costa, a la muntanya, al camp i entre ciutats, un nou producte immobiliari, la casa adossada, va liderar aquest procés d'urbanització sense precedents que també va multiplicar els centres comercials, les sales multicinema i els polígons industrials. Un univers suburbà clonat arreu que representa una de les versions més crues de la *urbanalització*.

Urbanització del paisatge

La urbanització dispersa no suposa només la multiplicació d'un mateix paisatge residencial, repetit i especialitzat, al territori, sinó que les diferents esferes de la vida urbana relacionades amb qüestions com la mobilitat o el consum resulten igualment estandarditzades. L'experiència urbana, que hauria de ser única i d'un lloc, acaba amputada de continguts diferencials i es mostra, de forma omnipresent, igual arreu, intercanviable en qualsevol lloc. Ja sigui a l'hora de conduir l'automòbil o de comprar en una gran superfície comercial, els paisatges del consum metropolità mostren clarament l'abast d'aquest copiar i enganxar de la forma i les funcions urbanes. Una urbanització independent del territori i indiferent quant al lloc que podem anomenar, més aviat, *urbanització*.

Cap a una literatura de la casa adossada

El precedent més clar de literatura suburbana va ser la novel·la *Adosados*, de **Félix Bayón**, que ell mateix es va encarregar d'adaptar, amb Mario Camus, per a la pel·lícula homònima estrenada l'any següent, el 1996. Unes dècades després, el 2021, es va produir un *boom* de literatura immobiliària amb els escriptors més diversos concentrats en urbanitzacions de noms intercanviables que simbolitzen el somni de superació: *Century Europa*, a *El accidente de Lauren Marsh*, de **Guillem Morales**; *Delparaiso*, a la novel·la homònima de **Juan del Val**; *Castellverd*, a *L'obscur adeu de Teresa Lanza*, de **Toni Hill**, o *Sant Renard*, a *De sobte pensa en mi*, de **Jordi Dausà Mascort**, on el naufragi d'algunes instal·lacions projectades acaba degradant l'idíl·lic paisatge.

5.3. LA CATALUNYA SUBURBANA AVUI I DEMÀ

Anatomia d'un territori per reconèixer

No deixa de ser paradoxal el fet que la urbanització dispersa, que enfonsa les seves primeres arrels ideològiques en la crítica a la crisi ambiental causada pel creixement sense fre de la ciutat industrial de la fi del segle XIX, sigui avui la responsable de tot un ventall d'impactes ambientals que encara resulten més lesius per al territori: el consum exagerat de sòl i d'aigua, la fragmentació dels espais oberts o les emissions derivades d'una mobilitat sempre en automòbil certifiquen el veritable peatge ecològic de Subúrbia en un moment en què els nous riscos que planteja el canvi climàtic aconsellarien una urbanització ben diferent. Al mateix temps, als perills ambientals s'han d'afegir uns espais públics empobrits i simplificats, reduïts a les necessitats pròpies de la vialitat i del vehicle privat. Una societat minimitzada no exempta de problemàtiques com l'aïllament social i la paranoia induïdes per la repetició del monocultiu residencial i l'absència de la diversitat de funcions i interessos que acostumen a definir la ciutat i la vida urbana.

Alerta Mira-sol, 2019-2023

L'any 2019, la fotògrafa Blanca Munt (1997) va participar en un xat veïnal creat per vigilar el seu barri i alertar de possibles robatoris en domicilis. El que al començament es va presentar com una eficaç eina veïnal aviat va esdevenir una font de conjectures, suspicàcies i paranoia. L'aparentment tranquil·la convivència en un barri de carrers lluminosos i habitatges estandarditzats s'ensorra, no sols per l'existència real de robatoris, sinó bàsicament per la disgregació absoluta de la idea de comunitat quan s'hi prioritza la seguretat individual. Amb el projecte Alerta Mira-sol, l'artista ens proposa una inquietant reflexió sobre la tensió entre el privilegi de viure en un lloc tranquil i la sensació constant d'amenaça latent com a part de l'actual cultura de la por.

Consum d'aigua a la perifèria

El consum d'aigua no és homogeni al territori metropolità. Els municipis més petits de 15.000 habitants presenten consums d'aigua domèstica per habitant i dia que doblen amb escreix els de les ciutats grans de més de 200.000 habitants. Municipis com Sabadell, Terrassa, Badalona o l'Hospitalet de Llobregat se situen en el llindar dels 100 litres, mentre que viles com Olèrdola, Sant Andreu de Llavaneres, Vallromanes, Matadepera o Cabrils multipliquen clarament aquest consum hídic. L'aparent paradoxa s'explica perquè les ciutats grans construeixen sobretot habitatges en bloc, mentre que els municipis amb més consum d'aigua per habitant i dia sempre mostren el predomini absolut dels habitatges unifamiliars. El manteniment de piscines i, sobretot, el regatge de jardins expliquen aquestes diferències.

04.- ACTIVITATS

DEBATS

EL SOMNI AMERICÀ: UN VIATGE A TRAVÉS DE LES SÈRIES

19 d'abril de 2024

Conversa amb **Robin Green**, guionista de *Los Soprano*, on també es radiografiarà el món de les sèries nord-americanes amb **Ainhoa Marzol** i **Enric Albero** a la recerca dels estereotips i imatges que han alimentat la cultura de masses.

Organitza: **Serielizados**

REPTES DEL MODEL DE CIUTAT DE BAIXA DENSITAT A CATALUNYA

2 i 3 de maig de 2024

Seminari i debat coorganitzats amb la **Diputació de Barcelona**, on s'analitzarà el fenomen de la dispersió urbana i l'especialització residencial a Catalunya, així com el creixement de la ciutat de baixa densitat i de segona residència.

EUROPA: VIDA EN LA CIUTAT DISPERSA

9 de maig de 2024

Veus de l'urbanisme d'arreu d'Europa es reuniran en aquesta jornada per analitzar les zones urbanes en expansió, mosaics complexos per als quals la divisió clara entre ciutat, suburbi i camp ja no té sentit. Comissariat per **Hans Ibelings**, amb la participació de **Mette Skjold**, **Nathalie de Vries**, **Ljubo Georgiev**, **Sofie de Caigny**, entre altres.

EL FUTUR DE LA CIUTAT EUROPEA

9 de maig de 2024

L'arquitecta i urbanista **Nathalie de Vries** conversarà amb l'historiador i crític d'arquitectura **Hans Ibelings** per formular preguntes relacionades amb l'espai públic i el futur de la ciutat europea davant de grans reptes com el canvi climàtic i l'expansió urbana.

CONFERÈNCIA DE MARGARET CRAWFORD

Repensar el suburbi nord-americà

15 de maig de 2024

Margaret Crawford, una de les grans especialistes internacionals en l'urbanisme dels Estats Units, aportarà claus per entendre les transformacions del suburbi nord-americà en els darrers anys i desmantellar alguns dels estereotips que l'han acompanyat.

CONVERSA AMB KEEANGA-YAMAHTTA TAYLOR

Qui té dret a una casa?

21 de maig de 2024

La sociòloga i historiadora afroamericana **Keeanga-Yamahtta Taylor**, figura clau de la lluita antiracista als Estats Units, exposarà els orígens i evolució de la segregació racial urbana al seu país i que encara avui afecta milions de ciutadans.

CONVERSA AMB AM HOMES

Malestar i alienació als EUA

23 de maig de 2024

L'escriptora **AM Homes**, una de les grans narradores de la vida suburbial als Estats Units, presentarà la seva darrera novel·la, *La revelació* (Anagrama/Angle editorial), i exposarà les contradiccions de la societat nord-americana.

MEDIACIÓ

ESPAI B

UN ESPAI ON EXPERIMENTAR

Del 19 de març al 8 de setembre

Accés lliure, coincidint amb l'horari de l'exposició

CASES PER A TOTES

Una proposta participativa de **Xesca Salvà** on els visitants s'asseuen en una taula, escolten històries i construeixen una casa de forma col·lectiva. La instal·lació convida a explorar les relacions íntimes amb les cases mentre escoltem històries d'intimitat recopilades al llarg del temps, en conversa amb molts col·lectius diferents: dones en procés de desnonament, dones grans, adolescents, refugiades, persones sense llar, entre d'altres.

L'espai també convida a endinsar-se en **una selecció de llibres il·lustrats per a totes les edats** vinculats amb l'exposició. Còmic, contes, novel·la gràfica i fotografia que aborden la nostra manera d'habitar el món: models de llar, ciutat i urbanisme, formes de vida i socialització o sostenibilitat mediambiental.

EL MAPA NO ÉS EL TERRITORI

Una cartografia creativa del Raval, realitzada pels alumnes de 1er de Batxillerat de **l'Escola Massana**, fruit de la col·laboració amb el CCCB en el marc de l'exposició i del projecte "Apadrina el teu equipament", que promou el treball conjunt entre els equipaments culturals i els centres educatius del barri del Raval.

EDUCACIÓ

HABITEM ELS ESPAIS DE FORMA COL·LECTIVA

30 de maig de 2024

Una acció performativa a càrrec dels alumnes de **l'Institut Milà i Fontanals**, fruit de la col·laboració de Xesca Salvà i el CCCB a partir del projecte "Apadrina el teu equipament", que promou el treball conjunt entre els grans equipaments culturals i els centres educatius del barri del Raval.

XERRADES PER A ESTUDIANTS DE SECUNDÀRIA

22 de maig de 2024

Un matí amb la sociòloga i activista **Keeanga-Yamahtta Taylor**, referent de la lluita contra la segregació racial.

VISITES COMENTADES A L'EXPOSICIÓ

Visites comentades per a públic general, visites accessibles per a persones amb sordesa, ceguesa o baixa visió, visites amb servei d'interpretació en llengua de signes catalana, i visites concertades per a grups amb necessitats especials provinents de la plataforma Apropa Cultura i del Programa Alzheimer del CCCB.

Visites concertades per a grups escolars per Primària, Secundària i Cicles formatius de grau mitjà, Batxillerat, Cicles formatius de grau superior i grups universitaris i grups d'adults.

LES PECES PARLEN

12 de maig de 2024

Estudiants universitaris del Màster de Gestió de Patrimoni Cultural i Museologia de la UB comparteixen la seva interpretació personal d'una selecció de peces.

CINEMA

FILMURBIA, EL CINEMA DE SUBÚRBIA

Juliol de 2024

L'ídíl·lic paisatge d'habitatges unifamiliars envoltats de gespa, amb les seves flors i tanques blanques, mai no és innocent, sempre amaga alguna cosa. Aquest cicle mostrarà com, en el cinema, la somrient Subúrbia dels anys 50 muta cap a versions molt més obscures del somni americà, donant lloc a lectures cada cop més complexes i fascinants. Comissariat per **Philipp Engel** i **Jordi Costa**.

ARXIU XCÈNTRIC

PLAYLIST "SUBÚRBIA"

Selecció de cinc pel·lícules del catàleg de l'Arxiu Xcèntric que revisen la vida familiar als suburbis a través del cinema de reapropiació, l'animació i el cinema domèstic.

Neighbours, Norman McLaren, Canadà, 1952, 8'

Home Stories, Matthias Müller, Alemanya, 1990, 6'

Pièce touchée, Martin Arnold, Àustria, 1989, 15'

Schmeerguntz, Gunvor Nelson, Estats Units, 1965, 15'

Yard Work is Hard Work, Jodie Mack, Estats Units, 2008, 28'

Més informació: <http://xcentric.cccb.org/>

FILMIN

CANAL SUBÚRBIA

La plataforma FILMIN obre un canal específic amb una selecció de pel·lícules dels seus fons relacionades amb les temàtiques de l'exposició.

Seccions: La família nuclear i els suburbis, El cinema de gènere en els suburbis, i El somni americà, desconstruït.

BIBLIOTEQUES DE BARCELONA

CLUB DE LECTURA SUBÚRBIA

Del 12 de març al 14 de maig.

Recorregut literari pels subúrbia i les seves carreteres secundàries:

Sessió 1: 12 de març. **Manual per a dones de fer feines** (L'altra editorial, 2016) – Biblioteca Sant Pau-Santa Creu, conduït per Juan Evaristo Valls.

Sessió 2: 9 d'abril. **Catedral** (Anagrama, 1992), de Raymond Carver – CCCB, amb visita guiada a l'exposició a càrrec de Philipp Engel.

Sessió 3: 14 de maig. **Las Vírgenes suicidas** (Anagrama, 2004), de Jeffrey Eugenides – Biblioteca Sant Pau-Santa Creu, conduïda per Juan Evaristo Valls.

Organitza: **Biblioteques de Barcelona** amb la col·laboració del CCCB.

CONTINGUTS DIGITALS

Amb la voluntat de divulgar i fer accessible el coneixement que es genera al voltant de l'exposició, el CCCB amplia el seu arxiu digital amb nous continguts sobre Subúrbia:

- Articles especialitzats al magazín CCCB LAB
- Tots els vídeos dels debats i conferències sobre Subúrbia.
- Dins l'exposició: entrevista en profunditat amb **Philipp Engel**, comissari de la mostra, que repassa quins són els temes centrals que proposa l'exposició.
- Càpsules divulgatives a les xarxes socials per aprendre i descobrir obra, conceptes i artistes de l'exposició.

05.- PARTICIPANTS A L'EXPOSICIÓ

Sheila **Pree Bright**
Jessica **Chou**
Gregory **Crewdson**
Thomas **Doyle**
Gerard **Freixes**
Gabriele **Galimberti**
Weronika **Geşicka**
Benjamin **Grant**
Todd **Hido**
John William **Hill**
Nina **Leen**
O. Winston **Link**
Joel **Meyerowitz**
Matthias **Müller**
Blanca **Munt**
Alberto **Ortega**
Bill **Owens**
Carl **Rakeman**
Norman **Rockwell**
León **Siminiani**
Todd **Solondz**
Amy **Stein**
Greg **Stimac**
Angela **Strassheim**
Deborah **Stratman**
Ed **Templeton**
Ed & Deanna **Templeton**
Pere Torné **Esquiús**
Kate **Wagner**
Christopher **Willan**

06- OBRES DE NOVA CREACIÓ

McMansion Hell

Kate Wagner

Instal·lació específica, 2024

A partir del seu blog de crítica d'arquitectura i urbanisme (<https://mcmansionhell.com/>), la creadora Kate Wagner ha desenvolupat una instal·lació específica per a l'exposició Subúrbia on s'integren fotografies, documentació, un audiovisual i elements escenogràfics que exploren el concepte de les McMansions, unes cases unifamiliars de construcció barata i gran ornamentació que van sorgir els primers anys de l'era Reagan.

La grandària mitjana dels habitatges unifamiliars als Estats Units no ha parat de créixer: de 74 m² el 1950 a 195 m² el 1990 i 230 m² els darrers anys. Perseguir el somni americà implica traslladar-se a una casa cada vegada més gran, fins a arribar a les McMansions que, en el seu apogeu a la dècada de 2000, van arribar a assolir superfícies construïdes de més de 1.500 m².

Al web McMansionHell, Wagner analitza l'aspecte d'aquests habitatges i en comenta en un to hilarantment agre els aspectes més cridaners, que només es poden interpretar com una desesperada i il·lusa demostració d'estatus.

Panoràmica final

Benjamin Grant

Sèrie fotogràfica de 21 imatges, 2023/2024

Quan, el 1971, els arquitectes Robert Venturi i Denise Scott Brown van convidar el món a gaudir de la iconografia pop de Las Vegas, la capital del joc tenia poc més de 270.000 habitants. Es calcula que l'any 2025 passarà de tres milions. La creixent petjada que va deixant l'imparable urbanisme dispers en el vast territori nord-americà s'aprecia millor des del cel. A l'exposició Subúrbia, Benjamin Grant, el director del projecte Overview, presenta una sèrie de plans zenitals que permeten observar i analitzar les diverses formes de suburbanització: des de suburbis clàssics com Llewelyn Park o Levittown, ara completament envoltats de *sprawl*, fins a sofisticades urbanitzacions de Florida que deixen formes geomètriques calidoscòpiques inscrites sobre la Terra; des de les enormes autopistes que canalitzen el trànsit diari dels *commuters* fins als grans centres comercials en vies de desaparició, passant per enormes parcs empresarials o una megaesglésia com la New Birth Missionary Baptist Church, a Geòrgia, molt important per a la comunitat afroamericana, que pot arribar a acollir 12.000 feligresos per setmana.

Alerta Mira-sol, 2019-2023

Blanca Munt

Instal·lació artística, 2023

L'any 2019, la fotògrafa Blanca Munt (1997) va participar en un xat veïnal creat per vigilar el seu barri i alertar de possibles robatoris en domicilis. El que al començament es va presentar com una eficaç eina veïnal aviat va esdevenir una font de conjectures, suspicàcies i paranoia. L'aparentment tranquil·la convivència en un barri de carrers lluminosos i habitatges estandarditzats s'ensorra, no sols per l'existència real de robatoris, sinó bàsicament per la disgregació absoluta de la idea de comunitat quan s'hi prioritza la seguretat individual. Amb el projecte *Alerta Mira-sol*, l'artista ens proposa una inquietant reflexió sobre la tensió entre el privilegi de viure en un lloc tranquil i la sensació constant d'amenaça latent com a part de l'actual cultura de la por. La instal·lació artística per a l'exposició Subúrbia conté un audiovisual, una visualització del xat veïnal i 12 imatges.

Reportatge fotogràfic àrees suburbanes locals

Christopher Willan

Sèrie fotogràfica, 2023

El fotògraf Christopher Willan va estar bona part del 2023 recorrent la regió metropolitana de Barcelona per retratar-ne els espais suburbans. El resultat és una sèrie fotogràfica que immortalitza els nostres barris de cases adossades i els espais comercials i d'oci que constitueixen la nova realitat de la Catalunya suburbana actual.

SuburbIA

León Siminiani

Curtmetratge, 2024

Durada: 5'

Amb la col·laboració en el treball gràfic de Fernando Marcilla

Produït per El Gesto Cinematográfico

Guardonat amb el Goya pel curtmetratge *Arquitectura emocional 1959* (2022), **León Siminiani** (Santander, 1971) ha estat sempre un cineasta interessat per l'arquitectura, l'urbanisme i els fenòmens socials, com ja va deixar patent en el seu premiat curt rodat als Estats Units (2009), *El tránsito*, que tracta precisament del trànsit que genera Subúrbia. Director de llargmetratges metacinematogràfics com *Mapa* (2012) o *Apuntes para una película de atracos* (2018), i de sèries documentals com *El caso Asunta* (2017) o *800 metros* (2022), era el cineasta idoni per tancar l'exposició amb *SuburbIA*, un curt produït especialment per a l'ocasió, marcat pel seu característic estil assagístic de manera irònica, en el qual utilitza la intel·ligència artificial per reflexionar i treure les seves pròpies conclusions sobre l'experiència de l'exposició.

PHILIPP ENGEL

Es va llicenciar en Lletres Modernes a la Universitat de Toulouse, amb una tesina sobre Bret Easton Ellis. Després d'haver treballat deu anys al negoci de la venda i distribució musical, va començar a prodigar-se com a periodista cultural especialitzat en cinema i literatura. Ara col·labora amb diversos mitjans com *Cultura(s)*, *El Mundo*, *Cinemanía*, *Sofilm* o *Coolt*.

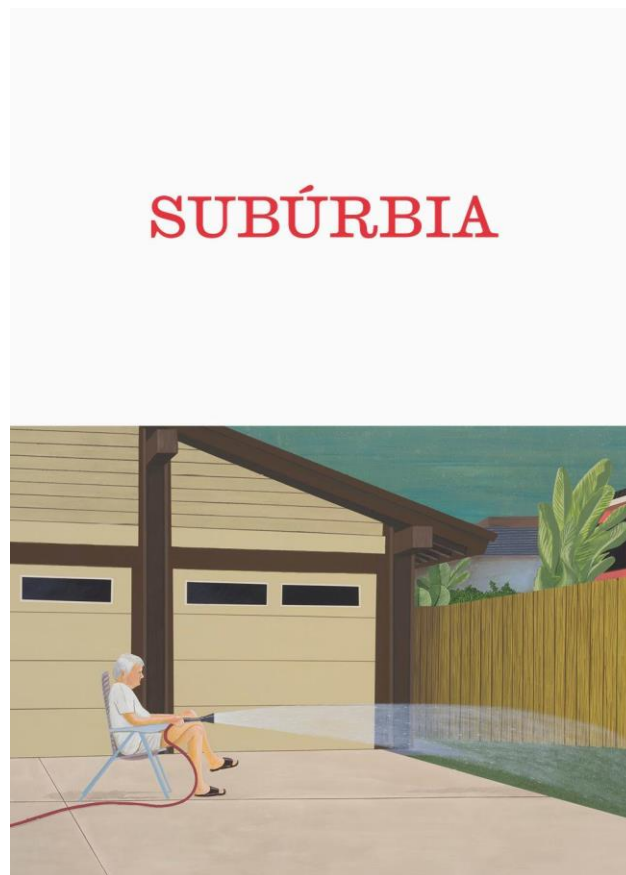
FRANCESC MUÑOZ

Assessor del cinquè i darrer apartat de la mostra, “La dispersió arriba a casa”.

Professor de geografia urbana, director de l'*Observatori de la Urbanització* a la *Universitat Autònoma de Barcelona* i docent a la *Universitat IUAV* de Venècia, on imparteix seminaris regularment. Ha rebut guardons com el 'Premi a la millor tesi doctoral en atenció als valors humans en l'enginyeria' (UPC, 2004) o el Premi Bonaplata per l'exposició *La Fàbrica de la Llum*, sobre la central tèrmica de Sant Adrià de Besòs (2014).

Ha comissariat mostres com l'exposició commemorativa dels 30 Anys d'Ajuntaments Democràtics *Local, local! La ciutat que ve* (CCCB, 2010) o l'exposició *Architectures on the Waterfront* (Fundació Mies van der Rohe, 2019) i ha estat membre del Consell Assessor de l'Any Cerdà (2010).

Ha publicat nombrosos textos i llibres sobre les transformacions globals dels paisatges urbans entre els quals destaquen *urBANALización: Paisajes Comunes, Lugares Globales* (2008) o *Estratègies vers la ciutat de baixa densitat: de la contenció a la gestió* (2011).

Subúrbia. La construcció del somni americà

17 x 24 cm / 208 p. / 150 imatges / 20 €

2 edicions: (català amb anglès al final) ISBN: 978-84-19091-90-1

(castellà amb anglès al final) ISBN: 978-84-19091-89-5

Edita: CCCB – Diputació de Barcelona, 2024

Textos de: **Philipp Engel, Francesc Muñoz, Jordi Costa, Ana Galvañ, Kate Wagner, A M Homes, Julio Garnica, Margaret Crawford**

09.- INFORMACIÓ GENERAL

“SUBÚRBIA. LA CONSTRUCCIÓ DEL SOMNI AMERICÀ”

Dates

Del 20 de març al 8 de setembre de 2024
Obert de dimarts a diumenge i dies festius d'11.00 h a 20.00 h
Tancat els dilluns no festius

Lloc

Sala 2 del CCCB

Preus

6 € / 4 € reduït
Diumenge de 15.00 h a 20.00 h, gratuït amb reserva prèvia

Kit de premsa a

<https://www.cccb.org/ca/serveis/premsa>

10.- CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

Direcció del projecte

Jordi Costa

Comissariat

Philipp Engel

Assessor

Francesc Muñoz

Seguiment i producció del projecte

Mònica Ibàñez

Coordinació, recerca i documentació

Eva Gimeno i Miquel Nogués.

Amb la col·laboració de Marian Boadas, Anissia Libera Fontana i Roberta Tenci

Disseny del muntatge expositiu

Iñaki Baquero i Iñigo Azpiazu (BOPBAA) amb la col·laboració de Marta Llinàs

Disseny de la gràfica expositiva

Marta Llinàs (Estudi Canó)

Disseny gràfic de la comunicació

Estudi Wò

Coordinació del muntatge

Àlex Papalini i Mario Corea

Muntatge industrial

Croquis

Producció gràfica

Nogales Barcelona

Il·luminació i treballs elèctrics

Gabriel Porras, Rosó Tarragona, Òscar Montfort, Damián Flocco

Registre i conservació

Neus Moyano i Susana García

Il·luminació i treballs elèctrics

Unitat de producció i muntatges del CCCB

Haz Luz

Instal·lació d'obres originals

Josep Querol

TTI International Art Services

Informes de conservació

Rosa Prat i Èlia López

Transports

TTI International Art Services

Assegurances

Liberty Mutual Insurance Europe Limited
AXA XL Insurance Company, S.E.

Traducció i revisió dels textos

Jordi Curell i Sue Brownbridge

Audiovisuals de l'exposició

Coordinació i edició audiovisual

Juan Carlos Rodríguez

Animacions

Toni Curcó

Documentació i gestió de drets

Júlia Mur, Isabel Andrés i Maria Gibert

Instal·lacions audiovisuals

Ígor Viza i New Media

Traducció i subtitulació dels vídeos

36caracteres

I la col·laboració dels Serveis de Debats, Mediació, Comunicació i els Serveis Administratius i Tècnics del CCCB.